

מפעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

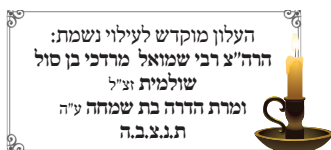
כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס ד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן

העזר בעיון | פרוייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו חפץ | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף

היומי במלגה מכובדת למגדרי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים |

מבחינים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואברכים עמלי תורה

יום א' ז' אדר ב' - שבת י"ג אדר ב' תשפ"ד

מסכת בבא מציעא י"ח-כ"ד

שבוע פרשת ויקרא

דף י"ח ע"א

אמר רבה לא קשיא כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות ואפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת.

סוגיא זו היא בגיטין [כ"ז ע"א וע"ב] וכבר נתבארה שם.

דף י"ט ע"א

תנו רבנן מצא שטר שחרור בשוק, בזמן שהרב מודה יחזיר לעבד, אין הרב מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה.

ובשולחן ערוך [חושן משפט סימן ס"ה סעיף י"ג], המוצא שטר שחרור, אם אין האדון מודה בו, לא יחזיר לא לזה ולא לזה. ואם האדון מודה שנתנו לעבד להשתחרר בו, יחזירנו לעבד. ומיהו אם יבא העבד לטרוף בו ממה שמכר אדוניו מנכסיו מאחר זמן הכתוב בו, צריך להביא ראיה שהגיע לידו מזמן הכתוב בו. ובמקום שעדיין בחתומיו זכין לו, כדרך שנתבאר לעיל סימן ל"ט, א"צ להביא ראיה על זה (ב"י).

ויותר בהרחבה, המוצא שטר שחרור, אם אין האדון מודה שכבר נתן לו להעבד שטר זה לא יחזיר לא לזה ולא לזה, ואם האדון מודה יחזירנו להעבד. ומיהו אם האדון מכר נכסי עבדו דכל מה שקנה עבד קנה רבו ויבא

העבד לטרוף מלקוחות שקנו מהאדון אחר זמן שיחרורו, צריך העבד להביא ראיה שהגיע השטר לידו בזמן הכתוב בהשטר, דאם לא כן חיישינן לקנוניא שמא בא השטר לידו אחר כך, ובעת שמכר או נתן עדיין היה עבד ומכירתו קיימת, ועתה עשו שניהם הרב והעבד קנוניא למסור לו השטר ושיאמר שכבר היה משוחרר מזמן כתיבת שטר זה ושלל כדין מכר או נתן. ובמקום שעדיין בחתומיו זכו לו, כגון שכתוב בשטר מעכשיו, א"צ להביא ראיה. ויש חולקין בזה, דס"ל כיון דלא קיימא לן כמאן דס"ל עדים בחתומין זכין לו אין חילוק בין שכתב מעכשיו או שלא כתב [ש"ך]. ואם נודע שבא לידו השטר קודם, אף על פי שאינו ידוע אם נמסר לידו ביום כתיבתו מוסרין לו וא"צ להביא ראיה עוד [ט"ז], וצ"ע לדינא [ערוך השלחן]:

דף י"ט ע"ב

הא בבריא, והא בשכיב מרע. מתניתין דקתני הא אמר תנו נותנין בשכיב מרע, דבר מהדר הוא וכו'.

ובשולחן ערוך [חושן משפט סימן ס"ה סעיף י"ד], המוצא שטר מתנת בריא או שטר מכר, אפילו אומר הנותן או המוכר שיתנוהו למקבל או ללוקח, לא יתנו לו אלא אם כן פירש במתנה ששייר לעצמו כח שיוכל לחזור בו כל ימיו, כגון שכתב מהיום אם לא אחזור בי כל ימי חיי, ואם הוא שטר הקנאה שפירש שהקנה לו מיד, אף על פי שלא הגיע השטר לידו, יחזיר, אפילו לא שייר לעצמו שיוכל לחזור.

הודעה חשובה

ניתן להקדיש את העלון מידי שבוע להצלחה או לע"נ, וכן אפשר לפרסם ספרים בלבד בעמוד האחרון של העלון, העלון מודפס ב20,000 עותקים ומופץ בכל הארץ, מלבד זה הוא נשלח במייל לרבבות אנשים, ומהם זה נשלח לעוד רבבות רבות של אנשים, כך שמעיינים בו למעלה ממיליון איש מידי שבוע, בהקדשה אחת אתם מנציחים את יקירכם במפעל התורה וזיכוי הרבים מהגדולים בעולם, או זוקפים להצלחתכם את זכות הרבים ולימוד התורה של ציבור ענק זה, מעלת לימוד התורה היא הסגולה הבדוקה והמונעת יותר מכל הסגולות שבעולם, בסכום של \$1,000, תוכלו לזכות בהקדשה זו, כל הקורא וזכה! רק שני הקדשות יופיעו מידי שבוע בעמוד הראשון של העלון! או פירסום של ספרים, עמוד שלם \$1,000 וחצי עמוד \$500, בפרסום זה אתם חוסכים הוצאות גדולות של הדפסה והפצה. לפרטים: בטלפונים או במייל המופיעים בתחתית העמוד. וכן ניתן לשלם בנדרים פלוס או בקהילות על שם מכון ראש פינה, ולכתוב שם את פרטי ההקדשה

כולל ומכון ראש פינה:

המוצא שטר מתנת שכיב מרע, אם הנותן קיים ואומר שיתנוהו למקבל, יתנוהו לו. ואם מת הנותן, אף על פי שבנו אומר שיתנוהו לו, לא יתנוהו לו אלא אם כן יהיה שטר הקנאה.

ובביאור יותר, המוצא שטר מכר או מתנה, אם מפורש בהשטר שהקנה לו מיד אף על פי שידוע שלא בא השטר עדיין ליד הקונה או המקבל מתנה נותנים לו, ואף על פי שהמוכר או הנותן מוחה שלא ליתן אין שומעין לו, דבשטר שיש בו קניין קנה מיד אף כשלא בא השטר לידו, ואם אין מפורש כן בשטר לא יתנו לו לא לזה ולא לזה. ולא לבד כשהמוכר או הנותן מוחה ואומר שעדיין לא מסר לידו, אלא אפילו כשמצוה ליתן לו אין נותנים, והטעם ביארנו בשבוע שעבר שבשטר שנפל חוששין לכל החששות שיכול להיות, ולכן חיישין שמא עדיין לא נתן לו השטר ולאחר כתיבת שטר זה מכר או נתן לאחר, ועתה עשו קנוניא ביניהם למסור לזה השטר, וכשיבא אותו האחר עם שטרו יפסיד לפי שזמנו של זה הוא קודם. אבל כשהלוקח או המקבל מתנה מביא ראיה בעדים שכבר הגיע השטר לידו נותנין לו, דאינו דומה לשטר חוב, דבמכר ומתנה לא שייך פרעון. וכן אם כתוב בהשטר מהיום אם לא אחזור בי כל ימי חי גם כן נותנין לו אף בלא ידיעת המוכר או הנותן, דאין לו הפסד דאם ירצה יחזור בו, וגם אין בזה חשש קנוניא שנתבאר, דהא אם מכר או נתן אחר כך לאחר יקנה האחר אף שזמנו מאוחר כיון שחזר בו מזה.

וכל זה במתנת בריא, אבל מתנת שכיב מרע יכול הנותן תמיד לחזור בו עד שימות, לפיכך המוצא שטר מתנת שכיב מרע, אם הנותן בחיים יתנוהו להמקבל כשהנותן מצוה ליתן, ואין חוששין שמא נתן אחר כך לאחר ועתה חוזר בו, דהא באמת יכול לחזור בו. אבל אם הנותן מת, אף על פי שבנו אומר ליתן לו אין נותנין, משום דחיישין שמא אביו לא נתן לזה זה השטר והבן מכר או נתן שדה זו לאחר ועתה מתחרט ורצונו שימסור השטר מתנת שכיב מרע לזה כדי להפקיע מה שעשה הוא ע"י מתנת אביו, וצריך להביא ראיה שבחיי האב בא השטר לידו של זה. וכן אם אינה מתנת שכיב מרע אלא מתנת בריא ובהקנאה מוסרין לו דאין חשש קנוניא עוד בזה כנ"ל.

דף כ' ע"א

מצא איגרות שום ואיגרות מזון, שטרי חליצה ומיאונין, ושטרי בירורין וכל מעשה בית דין הרי זה יחזיר.

ובשו"ע [חושן משפט סימן ס"ה סעיף י"ב] מצא איגרות שום ואגרות מזון (פי' איגרות שום שומת בית דין נכסי לזה ונתנו למלוה, ופי' אגרות מזון שקבל עליו לזון בני אשתו), שטרי חליצה ומיאונין ושטרי בירורין וכל מעשה בית דין כגון חלטתא (פי' חלטתא שהחליטו וגמרו בית דין נכסי

לזה למלוה, ושטרי בירורין שזה בורר לו אחד וזבל"א, או שטרי טענות שטענו בבית דין ששוב אינם יכולים לחזור מהם), יחזיר לבעליו:

מצא בחפיסה או בדלוסקמא תכריך של שטרות או אגודה של שטרות הרי זה יחזיר. וכמה אגודה של שטרות שלשה קשורין זה בזה. רבן שמעון בן גמליאל אומר אחד הלזה משלשה יחזיר ללזה, שלשה הלזין מן האחד יחזיר למלוה.

ושם בשו"ע [סעיף ט'] המוצא שטר בכלי, יתנו לו שנותן סימן בכלי. ואפילו אינו נותן סימן בכלי, אלא כשזה מכריז שטר מצאתי, וזה אומר מצאתי בכלי פלוני, אם אין דרך העולם ליתן שטרות באותו הכלי, הוה סימן:

[סעיף י'] מצא ג' שטרות או יותר כרוכים זה על זה, או שאחד כרוך בראש חברו, יכריז שטרות מצאתי, למי שיאמר מניינם יחזירם; ואין צריך שיאמר האין היו כרוכים: הגה. אבל הכריכה לחוד לא הוי סימן, אם כל השטרות היו של מלוה ולזה אחד (ד"ע בפ"י דברי הטור והרמ"ה). והני מילי שאין שניהם לפנינו, אבל אם הם שניהם לפנינו והאחד יודע הכריכה והשני אינו יודע, נותנין למי שידע (טור):

[סעיף י"א] מצא ג' שטרות יחד על לזה אחד שלוח מג' אנשים, והם מקויימים, יחזירם ללזה אף בלא סימן, ולא יתנם למלוה אף אם יתן בהם סימן. ואם אינם מקויימים, לא יתנם אלא למי שנותן בהם סימן. ואם מצא ג' ביחד מג' לזוין שלוח ממלוה אחד, והם כתיבת יד שלשה סופרים, יתנם למלוה אף בלא סימן ואם הם כתיבת יד סופר אחד, יתנם למי שיתן בהם סימן. (והוא הדין שני שטרות משני לזוין או שני מלזין) (רבינו ירוחם נ"ב ח' ג):

ויותר בביאור בהלכות הנ"ל, המוצא שטר בכלי יתנו למי שנותן סימן בכלי, ואפילו כשאינו נותן סימן בכלי אלא כשזה הכריז שטר מצאתי וזה אומר מצאת בכלי פלוני, אם אין דרך העולם ליתן שטרות בכלי כזו הוה סימן ומחזירין לו, דנתברר שנפל מיד זה, ובזה לא שייך לומר דאיתרע שטרא מדלא נזהר בו דהא הכלי וודאי לא אבידה מדעת היא ונאבד באונס ועוד כיון דנתברר שמידו נפל אין בכוחינו שלא להחזיר לו מפני שלא נזהר בשמירתו [ערוך השלחן] [עיין ברא"ש סימן נ"א שכתב דלא איתרע בנפילה כיון דעל ידי הסימן מתברר אי ממלוה נפל אי מלוה נפל]:

מצא שטרות שנים או יותר מכורכים יחד על לזה אחד שלוח משני מלוים, אם השטרות מקויימים מבית דין יחזירם ללזה אף בלא סימן דוודאי ממנו נפל, דאין לומר שנפלו מהמלוים כשהלכו מבית דין, דא"כ מי כרכם יחד, אלא וודאי דהלוח פרע להם וקבל שטרותיו וכרכם ונפלו ממנו. אבל אם אינם מקויימים יש לחוש שמא הלכו המלוים לבית דין לקיימם והבית דין כרכם עד שיקיימום

ומיד הבית דין נפלו [סמ"ע], או שהמלוים כרכום כיון שהלכו למוסרם לבית דין כרכום יחד ומהם נפלו, אבל אחר הקיום מקבל כל אחד שטרו.

ואם השטרות הם משני לוי' ומלוה אחד יתנם למלוה אף בלא סימן דוודאי ממנו נפל, ואין לומר שהלויים הלכו יחד לבית דין לקיים שטרותיהם וכרכום יחד ונפלו מהם, דידוע שהלוה אינו הולך לקיים שטרו רק המלוה. אמנם אם השטרות הם כתב יד סופר אחד יש לחוש שמא הלויים בקשוהו לכתוב השטרות, דכותבין שטר ללוה בלא מלוה, והסופר כרכם לאחר כתיבתו ומידו נפלו, וגם בזה לא שייך לומר כשצריך להחזיר למלוה הרי איתרע שטרא בנפילתו, דכיון שהם כרוכין יחד ניכר שאינו אבידה מדעת, ודווקא בשטר אחד שנמצא או שטרות מפוזרים י"ל ריעותא זו אבל לא בכרוכין [בעל התרומות] ועוד מפני טעם השני דלעיל.

ובגמרא אמרו [כ' ע"ב] דאם מצא ג' שטרות או יותר כרוכים זה על זה, או שאחד כרוך בראש חבירו יכריז שטרות מצאתי ומי שיתן בהם סימן יחזיר לו, ונחלקו הראשונים בפירושו של הסימן, דלרש"י [ד"ה שטרי] צריך שיאמר כך וכך שטרות היו וכרוכים היו, ויש אומרים שדי שיתן סימן במניין השטרות וא"צ שיאמר האידך היו כרוכים [טור], והכריכה אינו אלא כדי שיוכל ליתן סימן בהמניין, דאם לא כן שמא לא נפלו ביחד ומתייבא כי לא יוכל ליתן סימן בהמנין [רא"ש], ולא קפדינן איך היה הכריכה רק אם אין ביכולת שיתפרדו [נמק"י] וכן אם נותן סימן טוב בהכריכה באיזה אופן היו כרוכין גם כן הוה סימן. ויש אומרים דאם היו השטרות של לוי' ומלוים נפרדים מועיל סימן אחד, או מניין או כריכה, וכן אף אם היו כל השטרות של לוי' ומלוה אחד ובאו שניהם ואחד נותן איזה סימן והשני אינו נותן שום סימן נותנין למי שנותן הסימן, אבל כשאין שניהם לפנינו והשטרות הם של לוי' ומלוה אחד ובא אחד מהם ונותן סימן אחד אין נותנין לו עד שיתן כל הסימנים שיכול להיות, והטעם משום דנוכל לחשוש כשהמלוה אומר הסימן שמא פרע לו הלוה והמלוה נתנם לו כך כרוכין ולכן יודע הסימן, וכן כשהלוה נותן הסימן יש לחשוש דשמא כשלוח ממנו נותן לו כך כרוכים ולכן יודע הסימן אף שנפל מהמלוה, ולא הקפידו כל אחד כשקבל מחבירו לשנות הכריכה, ולכן דורשים ממנו כל הסימנים שיכול להיות, ואף על גב דלפי חשש זה אין ראיה מכל הסימנים גם כן מ"מ אין ביכולתנו לעשות יותר מזה [ביאור ערוך השלחן בשיטת הרמ"ה שבטור]. ומהרמב"ם סוף גזילה משמע דדי בסימן אחד וסימן מנין אינו אלא בשלשה שטרות ולא בשנים, דכיון דהמוצא אומר שטרות מצאתי אינם פחות משנים. וכתב ערוך השלחן דנראה דאף להדיעות שנתבאר שצריכין סימן מנין וסימן כריכה, אם אינם רק שני שטרות די בסימן כריכה כיון דאין בזה סימן מנין. ומה שאמרנו

דאם אין לו סימן מתייבא מהשטר אין הכוונה שמתייבא מהחוב, אלא מהשטר מתייבא אבל חובו גובה [נה"מ].

מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו יהא מונח עד שיבוא אליהו. אם יש עמהן סמפונות יעשה מה שבסמפונות.

ובשו"ע [חושן משפט סימן ס"ה סעיף א'] המוצא שטר אצלו ואינו יודע מה טיבו, אם המלוה הפקידו או הלוה או אם הפקידוהו בידו בתורת שלישות ומקצתו פרוע, יהא מונח עד שיבא אליהו. ואם החזיר לאותו שכתוב על שמו, עבר על דברי חכמים. ואם זה שהשטר עתה בידו מכחיש דברי אותו שנתנו לו, היה יכול לגבות בו. ואם הוא מודה לו שנתנו לידו, צריך להחזירו לו ויהא מונח עד שיבא אליהו. ובסימן זה יתבאר עוד [ועיין סעיף ט"ז]. ואם שטר משכונא נמצא בידו ואינו יודע מה טיבו, אף על פי שבעל המשכונא מוחזק בקרקע, אינו מועיל לו כלום שום טענה, ויהא השטר מונח עד שיבא אליהו ומחזיר הקרקע לבעליה: הגה - וכל זה דוקא במי שאין לו שייכות עם המפקיד או הנפקד, אבל בן שמוצא שטרות של אביו בידו, ואינו יודע מה טיבו, או האב שמוצא שטרות בנו והוא סומך על שולחנו, והוא הדין כל אלו שאין להן חזקה זה על זה, כמו שיתבאר לקמן סימן קמ"ט, כל אלו כאדם אחד הן והיו כאילו נמצא תחת ידי עצמו. (תשובת רשב"א אלף ל"ה):

[סעיף ב'] וכן יורשי הנפקד לא יחזירו שום שטר שנמצא ברשות אביהם, אלא אם כן יודעים מה טיבו. ויש מי שאומר שאם המלוה בעצמו לקחו קודם שבא ליד אחר, לא אמרינן בה יהא מונח, ואפילו לקחו מבית היורש קודם שבא ליד היורש. (מיהו אם היורש מוצא (שטר) כתובת אשה הנפקד אצלו, יחזירנו לאשה, ולא חיישינן שהיא פרועה) (ב"י בשם הריטב"א):

המוצא שטר אצלו ואינו יודע מה טיבו אם המלוה הפקידו אצלו או הלוה או שניהם השלישוהו בידו כגון שמקצתו פרוע, וכן שטר מכר או מתנה או משכנתא או שארי מיני שטרות שנמצא אצלו ושכח העניין מי השלישו ועל מה השלישו, אין ביכולתו לעשות שום מעשה בשטר זה ויהא מונח עד שיבא אליהו או שיתברר הדבר, או שהוא עצמו יזכור מה עניינו דהוא נאמן לומר נזכרתי [נה"מ], או שהצדדים בעצמם אומרים שכך וכך הוא עניין השטר, דכיון שהם משתוים בדבר עושים כדבריהם. ואף דיש לחוש לאיזה קנוניא כשאומרים להחזיר השטר להמלוה שמא כוונתם לטרון מלקוחות וכה"ג איזה קנוניא כמו דחיישינן בשטר שנמצא, מ"מ לא חיישינן לזה, דלא חיישינן לקנוניא אלא בשטר שנמצא דניכר שלא נזהרו לשומרו, אבל בשטר המופקד ביד אחד למה לנו לחוש לקנוניא ועושים כדבריהם בלי שום שבועה [ש"ך], ויש אומרים דאם יש לחוש לקנוניא לא יעשו כדבריהם, ורק

בפרק שואל (קמט:) כל מי שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא שנאמר (משלי י"ז) גם ענוש לצדיק לא טוב אלא רע וכתוב (תהלים ה') לא יגורך רע. ר"י.

אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב סמפון היוצא מתחת ידי מלוה אף על פי שכתוב בכתב ידו אינו אלא כמשחק ופסול וכו'. אמר רב ספרא שנמצא בין שטרות קרועין וכו'. [ולקמן כ"א ע"א] יוצא לאחר חיתום שטרות נמי, דאי לאו דפריע לא הוה מרע ליה לשטריה.

וסמפון היינו שובר, ובשו"ע [חושן משפט סימן ס"ה סעיף י"ה] המוצא שובר בשוק, בזמן שהמלוה מודה שנתנו ללוה, יחזיר ללוה. אינו מודה, לא יתנו לא לזה ולא לזה. ואם נמצא ביד המלוה שובר על אחד משטרותיו שהוא פרוע, אינו כלום לגרוע כח השטר, אפילו אם הוא כתב יד הלוה או המלוה עצמו, אלא אם כן שהשטר שהשובר כתוב עליו מונח בין שטרותיו הקרועים, אף על פי שהוא אינו קרוע מכל מקום איתרע וסמכין אשובר, אפילו אין על השובר עדים. אבל לא נמצא עליו שובר, אף על פי שנמצא בין שטרות קרועים, לא גרע, וגובין בו. ואם עדים חתומים על השובר שנמצא ביד המלוה, ישאלו העדים, אם יודעים שהשטר פרוע יעשו על פיהם; ואם אינם יודעים, או שאינם לפנינו, אינו כלום; ואם הוא מקוים, כשר:

[סעיף כ'] שטר שנמצא בה שובר בגוף השטר, בין מלפניו בין מלאחריו, ואפילו במקצתו שטר זה פרוע, או שנפרע ממנו כך וכך, אפילו יוצא מתחת ידי המלוה, ואף על פי שאין על הכתב עדים, עושים כמו שכתוב בשובר. (והוא הדין אם מצא כתוב בפנקסו שטר פלוני הוא פרוע) (ר' ירוחם ג"י ח"ד).

ויותר בביאור, המוצא שובר בשוק, אם השובר מקוים מבית דין יחזירו להלוה אפילו אין המלוה מודה שפרעו, דכיון דנתקיים בבית דין וודאי דפרעו קודם הקיום, דאם לא כן לא היה מקיימו, ואם אינו מקוים ואין ביכולת לקיימו, כגון שאין מי שיכיר חתימת העדים, אינו כלום, דאפילו אם היה ביד הלוה עצמו אינו כלום [ש"ך], ואפילו אם המלוה מודה שפרעו אינו נאמן אם המלוה חייב לאחרים ואין לו ממה לפרוע אם השטר מקוים בבית דין, דחיישינן לקנוניא שרוצה להפקיע חובותיו, ואין לו מיגו שביכולתו להצניע השטר או לשורפו דכיון דהוחזק בבית דין אין ביכולתו לאבדו, וגם אין לו מיגו שביכולתו למחול להלוה את חובו דכיון דחייב לאחרים אינו יכול למחול, וגם אין לו מיגו שביכולתו לכתוב לו עתה שובר דכיון דהוחזק השטר בבית דין וחייב לאחרים לא יניחוהו לעשות כן [דרישה]. ועוד כיון שהשטר מקוים והשובר אין ביכולת לקיימו נשאר השטר בתקפו ומוציאין מלוה זה להמלוה של מלוה שלו מדרכי נתן שמוציאין מזה ונותנים לזה.

אם שניהם מצוים לקרוע השטר דבזה לא שייך קנוניא. וכשהצדדים מחולקים יכול אחד לומר או השבע אתה שכדבריד כן הוא ויתנו לך השטר או אני אשבע ויתנו לי השטר, ואם השכנגדו אינו רוצה נשבע ונוטל [שם]. ואם עד אחר מעיד כדברי האחד, כגון שמסייע למלוה והלוה מכחישו, נשבע הלוה שבועה דאורייתא להכחיש העד והשטר נשאר ביד השליש, ואם הלוה אומר שהעד אומר אמת שבשעה שהונח היה כמו שאומר העד ואחר כך נשתנה הדבר ע"י תנאי שהיה בינינו או שפרעתיו, הוה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם. ואם העד מעיד כדברי הלוה, אם הלוה אומר להמלוה השבע כנגד העד ותקבל השטר כופין את המלוה או שישבע או לקרוע השטר, ואם אינו אומר להמלוה כן ישאר השטר ביד השליש. והמלוה אין ביכולתו לכופף להלוה שישבע ויטול, דשבועה שחייבה תורה כנגד העד הוא לישבע ולפטור ולא לישבע וליטול, ושבועה כזו היא שבועת המשנה כשהשטר הוא ביד המלוה ולא כשהשטר הוא ביד אחר, והוא הדין לשארי מיני שטרות [ערוך השלחן].

דף כ' ע"ב

אמר ליה תרדא שטרי חליצה ומיאונין תנן פקע ארזא דבי רב.

פירש רש"י תרדא משועמם, ובשיטה מקובצת בשם רבינו חננאל פירש מוריד ריר מפיו, ע"ש. וכתב הבן יהוידע, והדבר יפלא איך יגנה רבה כל כך לרב עמרם. ונ"ל דתרדא היא שתי מילות, תר דא, והוא תר לשון התעוררות כמו תיר ולא תיר, ותיבת דא הוא רוצה לומר זאת, בלשון התלמוד, כלומר תתעורר ותרגיש בזאת. אי נמי תר רוצה לומר תשא כמו תיר מגד שעתך [עבודה זרה ל"ד ע"ב], שפירש הערוך ב' פירושים, האחד תתעורר לך שעתך, והשני תשא אותך שעתך, ע"ש, וכן כאן אמר לו שא דא ההלכה דנקיט במתניתין שטרי חליצה ומיאונין. ומיהו אף על פי שכונת רבה בזה כמו שכתבנו, נענש בכך שהרכיב שתי מילות ואמרם בתיבה אחת, אשר משמעותם לאוזן השומע לגנאי, כמ"ש רש"י, או כמ"ש רבינו חננאל שהביא השיטה מקובצת הנוכר:

מר אמר משום לתאי ידי פקע ומר אמר משום לתאי ידי פקע.

כתב הבן יהוידע, נראה כל אחד ואחד תלה הדבר בעצמו, כדי שיתודה על אשר היה הוא סיבה לזאת ולעשות תשובה ותיקון לכך, ונקטי לשון לתאי שהוא מספר אמת:

[וכעין זה מצאנו בבבא בתרא [כ"ב ע"א] נח נפשיה דרב אדא בר אבא וכו' דאמרו כמה אמוראים אנא ענישתיה וכו', וכתבו שם תוספות [ד"ה אנא ענישתיה], כל אחד מהן היה מתאונן שעל ידו מת רב אדא, משום דאמרין בשבת

דמ"מ יכול המלוה להשביע להלוה שפרעו.

ושטר שלא נמצא עליו שובר, אף על פי שמונה בין שטרות קרועים השטר בתקפו, ואם השטר מונה בין שטרות פרועים, אף על פי שאינם קרועים דינם כקרועים לכל מה שנתבאר. ויש אומרים דשטר בכתב יד הלוה, אם נמצא עליו שובר אצל המלוה אף על פי שלא נמצא השטר בין שטרות קרועים מרע ליה לשטרא [ש"ד] אמנם לפי מה שמבואר להלכה בסימן ס"ט דהלוה נאמן לומר פרעתי בשטר בכתב יד הלוה אין ג"מ בדין זה, דממה נפשך, אם הלוה מודה שלא פרעו פרענו, ואם אומר שפרעו ישבע ויפטר [ערוך השלחן]. ושובר שנמצא בפנקסו של בעל השטר בכתבי חשבנותיו וכתוב שמה ששטרו של פלוני פרוע כולו או מקצתו, עושים כפי מה שכתוב שמה.

ובכל אלו העניינים אין חילוק בין שהמלוה חי או מת. ויש אומרים דכשנמצא בפנקסו שפרוע הוא שטרו של פלוני והמלוה חי ואומר שאינו פרוע נאמן במיגו שלא היה מראה פנקסו. וכתב ערוך השלחן דלא נראה כן לדינא, דזהו כמיגו במקום עדים, דאנן סהדי דאין אדם כותב בפנקסו על שטר שהוא פרוע אם לא היה האמת כן, ואפילו שבועה מסופקני אם ביכולתו להטיל על הלוה:

דף כ"א ע"א

גופא, סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו, אין עליו עדים, ויוצא מתחת ידי שלישי או שיוצא לאחר חיתום שטרות כשר. יוצא מתחת ידי שלישי דהא הימניה מלוה לשלישי.

ובשלחן ערוך [חושן משפט סימן ס"ה סעיף י"ט], אם השובר ביד השלישי ואומר שהוא פרוע, נאמן, אפילו ראוהו בית דין כבר בידו, ואפילו אין עליו עדים, ואפילו מת השלישי, כשר השובר. ודוקא שהשטר בידו עם השובר, אבל אם אין השטר בידו, ואין עדים בשובר, אינו כלום. ואם יש עליו עדים, אף על פי שאינם כאן, אם הוא מקויים, כשר. ואם אינו מקויים, יתקיים בחותמיו. ואם השלישי מת, לא יחזיר לא ללוה ולא למלוה, אפילו שהחייב מודה שהמלוה הפקידו בידו ועדיין לא נפרע החוב, לפי שחוששין לקנוניא. לפיכך אין גובין בשטר חוב שזה השובר יוצא עליו, ואין קורעין אותו.

ובביאור, אם השובר ביד שלישי ואומר שהוא פרוע נאמן ואפילו ראוהו בית דין מכבר בידו דאין לו מיגו שהיה נותנו ללוה, עם כל זה נאמן, דשלישי נאמן גם בלא מיגו [סימן נ"ו], ודווקא שהשובר חתום בעדים והיה ביכולתו לקיים החתימות, או שחתום בחתימת יד המלוה, אבל אם השובר אינו חתום, או אפילו עדים חתומים עליו רק אין ביכולתו לקיים החתימות אינו כלום, דלא עדיף השובר כשהוא ביד שלישי מכשהוא אצל הלוה עצמו. ואם השטר הוא גם כן ביד השלישי, אז נאמן בכל עניין. ואם השלישי

ואם אינו מקויים ואפשר לקיימו, אם המלוה מודה שפרעו יחזירו ללוה אף כשהשטר מקויים והמלוה חייב לאחרים, ולא חיישינן לקנוניא, דכיון שיש לפנינו שובר כשר והמלוה מודה, אין לנו בכח לפוסלו מפני חששא דקנוניא, ועוד דהא יש לו להלוה טענה טובה שאי אפשר להמלוה של המלוה להוציא ממנו מדרבי נתן, דהרי עומד וצווח פרעתי ויש שובר כשר שביכולת לקיימו, ואיך נוציא ממנו, ולכן אף אם לא יחזירו להלוה לא יפרע לבעל חוב של המלוה. אבל אם אין המלוה מודה שפרעו ואומר שהכינו ליתנו להלוה כשיפרענו ולכן לא קיימו עדיין, לא יתנו לא לזה ולא לזה, והשטר בתקפו ויכול המלוה לגבות מהלוה, וכן המלוה שלו גובה ממנו מדרבי נתן, דכיון שהמלוה אינו מודה והשטר מקויים והשובר עדיין לא נתקיים ונפל איתרע ליה השובר והשטר בתקפו, ומסתמא היה שומרו אם היה בידו. ועם כל זה מלקוחות של הלוה אינו גובה אפילו הלוה מודה, דיכולים לומר עשיתם קנוניא ביניכם. ודבר פשוט הוא שהלוה יכול להשביע להמלוה שעדיין לא פרעו [ערוך השלחן, ועיין בנ"כ על הסימן].

שובר הנמצא ביד המלוה, אם השובר נכתב על גוף השטר בין מלפניו בין מלאחריו, ואפילו בקצה השטר, ונכתב ששטר זה פרוע או מקצתו פרוע, אף על פי שאין עדים על זה וגם המלוה אינו חתום תחתיו, מ"מ עושים כמו שכתוב בשובר, דאם לא היה פרוע לא היה מניח לכתוב על גוף השטר, ואין המלוה נאמן לומר שעדיין לא קיבל מהלוה מה שכתוב בשובר. וכתב ערוך השלחן דנראה דאף שבועה אין ביכולתו להטיל על הלוה. אבל שובר הנכתב בפני עצמו ונמצא אצל המלוה, אפילו אם הוא כתב ידו של הלוה או של המלוה אינו כלום, דאמרינן שהמלוה הכינו דשמה יפרע לו בשעה שלא יהיה פנאי לכתובת שובר, ולכן אפילו עדים חתומים עליו וגם המלוה עצמו חתום עליו אינו כלום, דכלל גדול הוא ששובר שביד המלוה וכתוב בנייר בפני עצמו אין בו ממש כשלא נתקיים עדיין בבית דין [ערוך השלחן], ואם הלוה אומר פרעתי לא משגחינן ביה, ואם טוען השבע לי שלא פרעתיך ישבע לו כמו אם לא היה שובר כלל, רק אם העדים הם בפנינו ישאלו את פיהם אולי יודעים שפרעו.

ואם השובר מקויים מבית דין וודאי פרע לו דאין דרך לקיימו קודם הפרעון ובוודאי פרע לו וחזרו והפקידו ביד המלוה. וכתב ערוך השלחן דנראה שהמלוה יכול להשביע ללוה בכהאי גוונא, כיון שנמצא בו קצת ריעותא מה שאינו תחת יד הלוה. וכן כשנמצא השטר חוב בין שטרות קרועין, אף על פי שהוא אינו קרוע, מ"מ איתרע השטר וסמכינן אשובר אף על פי שאין עדים חתומים על השובר וגם המלוה אינו חתום עליו, כיון דאיכא תרתי לריעותא, שיש שובר והשטר מונה בין שטרות קרועים, ואפילו יש נאמנות בשטר. וכתב ערוך השלחן דנראה

מת או שאינו יודע אם פרוע הוא אם לאו, אם נמצא תחת ידו השטר והשובר מחזקין ליה בפרוע אפילו כשהשובר אינו חתום, דאם לא היה פרוע לא היה משהה השובר בידו והיה קורעו, ואינו דומה בזה להמלוה עצמו דנאמר שהכינו כשיפרענו, דמה לו להשליש להיות בהול בזה ולהכין שובר, ולכן קורעין השטר, ואם השטר אינו אצל השליש, אם השובר אינו חתום לאו כלום הוא ואין עליו שם שלישי כלל, ואם עדים חתומים עליו ונתקיים בבית דין וודאי דשטר פרוע הוא וקורעין השטר, ואם אינו מקויים והעדים לפנינו ישאלו פי העדים, ואם אינם לפנינו או שהמלוה חתום עליו והשליש מת או שאינו יודע לא יחזירו לא ללוה ולא למלוה, ואפילו הלוה מודה שלא פרעו אין גובין בשטר זה מלקוחות, דחיישינן לקנוניא, וגם אין קורעין אותו, אבל מהלוה אם יש לו ממה לגבות גובין ממנו כיון שהודה. ואם המלוה מודה שפרעו מהימן וקורעין השטר אפילו חייב המלוה לאחרים, דכיון שיש שובר כשר לפנינו והוא מודה אין לנו לחשוש לקנוניא.

פרק שני

כללא דמילתא דהלכות אבידה דאין המוצא מציאה חייב להכריז אלא בדבר שיש בו סימן בגוף האבידה, או אפילו אין סימן בגופו אלא במנינו או בקשריו או במדתו או במשקלו, או אפילו אין בה אחד מכל אלו רק שיש סימן בהמקום שנמצא בו האבידה, כגון שניכר שהונח שם בכוונה ואחר כך שכחהו, והמוצא יכריז מציאתי אבידה פלונית והבעלים יתנו סימן במקום פלוני מציאת, ואם אין בזה שום סימן אפילו במקומו, כגון שניכר שהיה דרך נפילה, אם הוא דבר שיש לתלות שהבעלים הרגישו בו מיד כשנפל ממנו, כגון שמחמת כובדו הרגיש בודאי או מחמת חשיבותו, ה"ז של המוצא שהרי נתייאש מיד כשידע שנפל כיון שאין בו סימן ובא לידו בהיתר, ואם אין בזה פרטים אלו צריך להחזיר אף על פי שנתייאשו אחר כך כיון שבא לידו קודם יאוש וזהו שקראו חז"ל יאוש שלא מדעת ור"ל דאם האובד היה יודע מהאבידה היה מתייאש רק כיון דלא ידע עדיין שאבד לא שייך לומר שנתייאש, ויבואר עוד לקמן.

אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז אלו מציאות שלו מוצא פירות מפוזרין, מעות מפוזרות, כריכות ברשות הרבים, ועגולי דבילה, ככרות של נחתום וכו'.

ובגמרא לקמן [כ"ג ע"א] אמר רב זביד משמיה דרבא כללא דאבידתא כיון דאמר ווי לה לחסרון כים מיאש ליה מינה וכו'.

ולקמן [שם] ואמר רב זביד משמיה דרבא הלכתא כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו ברשות היחיד אי דרך נפילה הרי אלו שלו אי דרך הנחה נוטל ומכריז וזה

וזה בדבר שאין בו סימן אבל בדבר שיש בו סימן לא שנא ברשות הרבים ולא שנא ברשות היחיד בין דרך נפילה ובין דרך הנחה חייב להכריז:

ולקמן [שם ע"ב] אביי אמר אפילו תימא אידי ואידי ברשום, ולא קשיא כאן קודם שנפתחו האוצרות, כאן לאחר שנפתחו האוצרות.

ובשו"ע [חושן משפט סימן רס"ב סעיף ה'] מצא דבר שנתייאשו הבעלים ממנו, כגון שאמרו ווי לחסרון כים, אפילו יש בו סימן הוא של מוצאו. וכן המוצא דבר שמוכיח בו שיש זמן רב שנאבד מבעליו ונתייאשו הבעלים, הוא של מוצאו, אפילו יש סימן בגופו או במקומו: הגה. הא דאמרין דכשאמר ווי לחסרון כים הוי ייאוש, היינו באבידה וכיוצא בזה, אבל מי שיש לו חוב אצל עובד כוכבים, שמסתמא אינו ייאוש, אף על פי שאמר ווי לחסרון כים, לא הוי יאוש דהואיל שכל חוב הוי ספק אי משתלם אי לא, מספיקא אמר כך ולא גמר ומייאש (מהרי"ק שורש ד'):

[סעיף ו'] לפיכך המוצא מעות מפוזרים ועיגולי דבילה וככרות של נחתום ומחרוזות של דגים שאין בהם סימן לא בקשרים ולא במנינם, וחתיכות של בשר שאין בהם סימן, ולשונות של ארגמן וגזי צמר שאינם צבועים, ואניצי פשתן, הרי אלו שלו, שבכל אלו מסתמא הרגישו הבעלים בנפילתם וכיון שאין בהם סימן מתייאש:

[סעיף ז'] מצא פירות מפוזרים, אם דרך הנחה, לא יגע בהם. ואם דרך נפילה, הרי הם שלו:

[סעיף ח'] המוצא ככרות של בעל הבית וגזי צמר הצבועים וחתיכות בשר או דג שיש בהם סימן, וכן כל דבר שיש בו סימן, חייב להכריז:

[סעיף ט'] מצא כריכות קטנות של שבילים ברשות הרבים, הרי אלו שלו, שהרי אין בהם סימן. ואם מצא ברשות היחיד, אם דרך נפילה, הרי אלו שלו. ואם דרך הנחה, חייב להכריז, שאף על פי שאין בהם סימן, המקום הוי סימן. אבל אם מצא אלומות, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים, נוטל ומכריז: הגה. שמקומן סימן, ומיהו במקום שהכל נותנין שם, כגון חביות בשפת הנהר, אינו סימן, שהכל פורקין שם. המוצא חביות של יין ושמן וכיוצא בזה, קודם שנפתחו האוצרות, חייב להכריז, שיש ברישומן סימן. לאחר שנפתחו האוצרות, אין רישומן סימן ואין חייב להכריז (טור). ודוקא אם כל החביות שוין והן מלאים, אבל אם חסרים הם, יש סימן במדה במה שבהן (שם בשם ר"י):

מה שאמרו חז"ל בכל אלו שהרי הם דשלו לפי שאין בה סימן, דהמוצא מעות מפוזרות או עיגולי דבילה [הם תאנים שנדרסו יחד שעושים אותם עיגולים] או ככרות של נחתום שכולן שוות ואין בהן סימן, או מחרוזות של דגים שאין בהן סימן לא בקשרם ולא במנינם שכולם חורזין כן, או חתיכות של

בשר שאין בהם סימן כגון במקום שכל החתיכות שוות במשקלן, וכן לשונות של ארגמן והוא צמר סרוק ומשוך כעין לשון וצבוע ארגמן, או גיזי צמר שאינם צבועים, וכן אניצי פשתן והוא פשתן לאחר שסורקין אותו קושרין אותו וכולם קושרים בשוה, אבל המוצא ככרות של בעה"ב או גיזי צמר הצבועים או חתיכות בשר ודגים אם יש בהן סימן כגון שנחתך שלא כמו שכולם חותכים וכן כל דבר שיש בו סימן חייב להכריז:

מבואר בגמרא דבמצא פירות מפוזרים, אם ניכר שהניחם שם לא יגע בהם, ואם ניכר שהוא דרך נפילה הרי הם שלו דמסתמא נתוודעו הבעלים מיד מזה ונתייאשו, משום דהוא דבר מאכל והם כמעות שממשמש בהם בכל שעה. ויש אומרים דדוקא אם יודע המוצא שנתייאשו הבעלים אבל בסתם לא אמרינן שנתוודע ונתייאש דלא דמי למעות [טור].

מצא כריכות קטנות של שבלים במקום שבני אדם הולכין דרך שם, כמו רשות הרבים וסימטא ושדות שאינן זרועות, הרי אלו שלו מפני שאין בהן סימן דכולן שוות, וגם מצד המקום אין בהן סימן מפני שמתגלגלין ברגלי אדם וברגלי בהמה ואינה נמצאת במקום שנפלה תחלה ובעל האבידה נתוודע מזה מיד. ואם מצאם ברשות היחיד או בשדה זרועה שאינה דרך לרבים, אם מצאם דרך נפילה כגון שהן מפוזרין הרי אלו שלו, ואם מצאן דרך הנחה חייב להכריז, שאף על פי שאין בהם סימן המקום הוי סימן. ומבואר לקמן [כ"ב ע"ב] דאם מצאן אלומות שהן כריכות גדולות בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד נוטל ומכריז דאין נזוין ממקומן בהליכת רגלי בני אדם ויש בזה סימן מקום. ובענין סימן מקום מבואר לקמן [כ"ג ע"ב] דמקום אינו סימן במקום שדרך בני אדם ליתן שם חפצים כאלו כמו חביות בשפת הנחל שהכל פורקין שם משאם וכן כל כיוצא בזה.

רבי יהודה אומר כל שיש בו שינוי חייב להכריז. כיצד מצא עגול ובתוכו חרס, ככר ובתוכו מעות.

ובשולחן ערוך [חושן משפט סימן רס"ב סעיף ט"ו], מצא עיגול ובתוכו חרס, ככר ובתוכו מעות (וי"א דסימן הבא מאליו לא הוי סימן) (טור בשם הרא"ש), חתיכת בשר משונה בחיתוכו, דג נשוך וכן כל כיוצא באלו, הואיל ויש בהם שינוי חייב להכריז, שלא עשאם בעליהן אלא לסימן. אבל חתיכת בשר שאינו משונה בחיתוכו, הרי הוא שלו, שאפילו יכיון זה ויאמר מהירך היא או מהצואר, אינו סימן.

ולקמן [כ"א ע"ב] 'אוש שלא מדעת אביו אמר לא הוי אוש ורבא אמר הוי אוש בדבר שיש בו סימן כולי עלמא לא פליגי דלא הוי אוש ואף על גב דשמעניה דמיאש לסוף לא הוי אוש דכי אתא לידיה באיסורא הוי דאתא לידיה דלכי ידע דנפל מיניה לא מיאש מימר

אמר סימנא אית לי בגויה יהבנא סימנא ושקילנא ליה בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר אף על גב דאית ביה סימן רחמנא שרייה כדבעינן למימר לקמן כי פליגי בדבר שאין בו סימן אביו אמר לא הוי אוש דהא לא ידע דנפל מיניה רבא אמר הוי אוש דלכי ידע דנפל מיניה מיאש מימר אמר סימנא לית לי בגויה מהשתא הוי דמיאש.

ולהלכה בשו"ע [סעיף ג'] אין המוצא מציאה חייב להכריז, אלא בדבר שיש בו סימן בגופו או שראוי ליתן סימן במקומו או בקשריו או במנינו או במדתו או במשקלו. אבל אם אין בו שום סימן, אפילו במקומו, כגון שניכר שלא הונח שם בכוונה אלא דרך נפילה בא שם, אם הוא דבר שיש לתלות שבעליו הרגישו בו מיד כשנפל ממנו, או מחמת כובדו או מחמת חשיבותו ותמיד היה ממשמש בו ומרגיש כשנופל, הרי הוא של מוצאו, שהרי נתייאש מיד כשידע שנפל, כיון שאין בו סימן ובא לידו בהיתר, כיון שנתייאשו בעליו. ואם לאו, צריך להחזיר אע"פ שנתייאש אחר כך, כיון שבא לידו קודם יאוש:

ובביאור יותר, אבידה שבא ליד המוצא קודם יאוש צריך להחזירה אף כשנתייאש אחר כך דקיימא לן יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, ולכאורה צריך להבין, כיון דיאוש הוי כהפקר למה לא יקנה המוצא אף כשהוא בידו והרי זוכה מן ההפקר. ומזה דקדקו התוספות [ב"ק ס"ו ע"ד] ד"ה כיון דיאוש אינו כהפקר גמור, דהפקר מפקיר האדם את הדבר מדעתו ומרצונו ואינו יכול להפקיר רק דבר שברשותו, אבל דבר שאינו ברשותו לא יחול ההפקר, ויאוש הוא להיפך שמפני האונס הוא מסתלק מדבר שאינו ברשותו ובירושלמי למדו דיאוש קונה מדכתיב [דברים כב, ג] אשר תאבד ממנו, דדוקא שרק ממנו אבוד וביד אחר נמצאת חייב להחזיר, אבל יאוש בעלים שאבוד ממנו מפני היאוש וגם אבוד מכל אדם שעדיין לא בא ליד המוצא ה"ז של המוצא, וממילא מבואר מזה דכשבא ליד המוצא לפני יאוש לא קנה, דהא בעת שהיא אבודה ממנו אינה אבודה מיד כל אדם.

ויש אומרים דכיון דיאוש לא דמי להפקר אין האבידה יוצא מרשות הבעלים עד שבאה ליד המוצא, ואף על גב דבהפקר מיד כשהפקירה יוצאה מרשותו ואם רצונו לזכות בהפקרו קודם שאחר זכה בו צריך לעשות מעשה לקנותה ובראייה בעלמא לא יקנה, אבל ביאוש אף על פי שאמר וי' לחסרון כים אינה יוצאה מרשותו עד שבאה ליד המוצא, ואם הבעלים ראו את האבידה אחר היאוש רק קודם שבאה ליד המוצא זכה בה בראייתו בלבד. וכתב ערוך השולחן דדברי טעם הן, דכיון דיאוש הוא ע"י אונס, כיון שעבר האונס אחרי שראה חפצו עבר היאוש, ועוד י"ל דיאוש הוי כעין סילוק ומחילה לכל מי שימצא, וכשמצא אחר כך נתגלה שהיתה מחילה בטעות.

דף כ"ג ע"ב

ומדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן.

וכן בשולחן ערוך [חושן משפט סימן רס"ז סעיף ז'], המדה או המשקל או המנין או מקום האבידה, סימנים מובהקים הם.

לעולם דלית בהו סימן, נפקא מינה לאהדורי לצורבא מרבנן בטביעות עינא. שבעתן העין קים ליה בגוייהו, ומהדרינן ליה. כי לא שבעתן העין לא קים ליה בגוייהו, ולא מהדרינן ליה. דאמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו במסכת, ובפוריא, ובאושפיזא. מאי נפקא מינה אמר מר זוטרא לאהדורי ליה אבידתא בטביעות עינא. אי ידעינן ביה דלא משני אלא בהני תלת מהדרינן ליה, ואי משני במילי אחרני לא מהדרינן ליה.

ובשולחן ערוך [חושן משפט סימן רס"ב סעיף כ"א], המוצא כלי מכלים שצורת כולם שוה, אם כלי חדש הוא הרי הוא שלו. ואם היה שטבעתו העין, חייב להכריז, שאם יבא תלמיד חכם ויאמר אף על פי שאינו יכול ליתן בכלי זה סימן יש לי בו טביעות עין, חייב להראותו לו, אם הכירו ואמר שלי הוא, מחזירין אותו. במה דברים אמורים, בתלמיד ותיק שאינו משנה בדיבורו כלל אלא בדברי שלום או במסכתא (פירוש אם ישאלוהו על מסכתא אחת אם היא סדורה בידו יענה לאו, דרך ענוה) או בפוריא (פירוש אם שאלוהו חבירו שכבת על מטה זו. יאמר לא, פן יראו בה קרי ויתגנה תוס' וכן כתב הרמב"ם) או באושפיזא (פ' כדאמרין בערכין: מברך רעהו בקול גדול וגו') (משלי כז, יד) קללה תחשב לו שלא יספר בשבחו שקבלוהו בסבר פנים יפות בין בני אדם שאינם מהוגנים שלא יקפצו עליו ויכלו ממונו (תוספות), י {מה} וכשהוא מקפיד על חלוקו להפכו בענין שלא יראו התפירות המגונות. הגה: ודוקא אם מצאו במקום שתלמידי חכמים מצויין, כגון בבית המדרש, אבל בלאו הכי אינו חייב להכריז (טור). וכל ת"ח הוא בחזקת שאינו משנה (כי אם) בדברים הנזכרים לעיל, עד שיביא המוצא ראיה שאינו נזהר (הגהות אשירי פ' הנזכר).

וכתב ערוך השלחן, המוצא כלי מכלים שצורת כולם שוה, שעשויים כולם בתמונה אחת אין בהם סימן, אם לא שיש בה איזה סימן שלא מפני צורתה, וכן חפץ העשוי בבתי מלאכה ונעשים חפצים כאלו לאלפים אין בה סימן בתמונתו אם לא שיש בה סימן אחר שלא מפני צורתה. אמנם אף על פי שאין סימנים לכלים וחפצים אלו, מ"מ יש לכל אחד טביעות עין להכיר חפצו וכליו. וזהו רק בכלי וחפץ שהשתמש בהם הרבה זמן ונשבע עינו לראותם, אז יש לו בהם טביעות עין, אבל כלים וחפצים חדשים שלא שבעתן העין אין בהם טביעות עין. אמנם על טביעות

עין אין ליתן נאמנות לכל אדם שאינו משקר, כיון שבוזה צריך לסמוך רק על נאמנותו ולא על סימן, ולפיכך אמרו חז"ל דאין מחזירין אבידה בטביעות עין לבד לת"ח שידוע שאינו משנה בדיבורו כלל אלא בדברי שלום או דרך ענוה, ולת"ח כזה אם אינה כלי חדשה או חפץ חדש אף שאינו יכול ליתן בה סימן מ"מ חייב להראותו לו דאולי יכירנו בטביעות עין ואם אומר שלי הוא מחזירין לו. ודעת הטור הוא דזהו רק כשמצא במקום שמצוים ת"ח כמו בבכ"נ ובבכ"מ"ד, אבל בלאו הכי אינו חייב להכריז, אבל מלשון הרמב"ם משמע דבכל מקום שמצא אם בא הת"ח ואומר שמכירו בטביעות עין חייב להחזיר לו, ואפשר דגם הטור לא קאמר רק שאינו חייב להכריז, אבל אם בא הת"ח ואומר שמכירו בטביעות עין חייב להחזיר לו. וכתב עוד ערוך השלחן דנראה דגם בזמן הזה יש דין ת"ח לזה, דלאו בחכמה תליא מילתא אלא ביראת ה', דמי שידוע שהוא ירא אלוקים וידוע שאינו משקר נאמן ע"פ טביעות עין, וזה שתלו חז"ל בת"ח משום דהעוסק בתורה מסתמא הוא ירא ה'.

ובמה שאמרו בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו במסכת, ובפוריא, ובאושפיזא. כתב בספר בניהו בן יהוידע, בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו בדבוריהו. יש לדקדק מאי לשון עבידי דנקיט כאן. ונראה לומר דגם בהני מילי אין מוציאים מפייהם שקר גמור, אלא עבידי המצאה של סגנון דברים, ששיבו דברים הסובלים שני פירושים, דהשומע יבין הדברים במשמעות השקר, ובלבם יתכוונו למשמעות האמת, וכיוצא בזה מצינו אצל משה רבנו ע"ה, כששאלו השטן תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא, אמר לו מה אני שיתן לי הקב"ה תורה, דנוהר להשיב דבר דמשתמע לתרי אפי', שלא אמר לא נתן לי תורה, אלא אמר מה אני שיתן לי הקב"ה תורה, שבלבו כיון לומר אתה אומר שנתן לך, מה אני שיתן לי לבדי, כי לישראל נתנה ואני בכללם, אך השטן הבין שלא נתן לו כלל, ונמצא שאמר דברים דמשתמען לתרי אנפי, והוא לא דבר שקר חס ושלום:

ועוד נ"ל, הא דאמר עבידי, דהתוספות הקשו אמאי לא חשיב הכא מותר לשנות מפני דרכי השלום, כדאיתא ביבמות [ס"ה ע"ב], ותירצו דהני נמי משום דרכי שלום הן, והרי"ף [על העין יעקב] פירש, דלא אצטריך הא דמצוה היא, כדאמר רבי נתן מצוה, שנאמר ויאמר שמואל איך אלך וכו' ויאמר ה' עגלת בקר, ולא אצטריך למימר אלא בהנך שהם רשות. ע"ש. ובני ידידי כה"ר יעקב נר"ו תירץ, משנין מפני דרכי שלום מקראי ילפי לה, אבל הני תלת מילי מסברא דידהו אמרו לה, עד כאן דבריו נר"ו. ובזה מתרץ יפה דקדוק הנזכר, דנקיט עבידי רבנן דמשני, פירוש הני תלת מילי עבידי רבנן מסברא דידהו, ולית לה ילפותא מקראי, דהא מסכתא ופוריא אינם מדרכי השלום, ואפילו באושפיזא יש לצדד ולומר דאין זה בכלל דרכי השלום:

וכתב עוד, והנה הרב פתח עינים העלה בדעת הרמב"ם ז"ל דסבירא ליה דמשום ענוה בלחוד לא ישקר, אך רש"י ז"ל לא סבירא ליה הכי, והביא הוכחה לסברת רש"י ותוספות מעובדא דרבי יהושע בן לוי, דאמר ליה רשב"י אם נראתה הקשת בימיו והשיב לו הן, ומסיק בגמרא דמשום ענוה אמר לו הן, ובאמת לא נראתה בימיו, והביא דברי אליה רבא ז"ל מה שפקפק בהוכחה זו, עי"ש. ולכאורה יש להביא ראיה לסברת רש"י ז"ל מנתן בן עמרם ששאלו רבינו הקדוש קרית, ואמר לו לאו, שנית ואמר לו לאו [בבא בתרא ח' ע"א] דהתם שינה בפירוש, ויש לדחות דהתם שאני, כי מלבד הענוה עוד חשש פן יהנה מן כבוד תורה, דדבר זה חמור מאד, דאמרו רז"ל באבות [פ"ד] כל הנהנה מכבוד תורה נוטל וכו'. מיהו לכאורה עוד יש ללמוד הוכחה לסברת רש"י ז"ל, מהא דבכורות [ל"ו ע"א], שאמר רבי יהושע אלמלא וכו', עכשיו שאני חי והוא חי האיך החי יכול להכחיש את החי, ופירש רש"י ז"ל הייתי יכול להכחיש ולומר לא אמרתי, וכיוצא בזה איתא בברכות [כ"ז ע"ב] גבי תפילת ערבית, וקשה דאיך יכחיש לדבר שקר חס ושלום, אלא ודאי דמצי עביד הכי משום כבוד רבן גמליאל, והוא הדין דמצי עביד בשביל ענוה, מיהו גם לזה יש לדחות, דכונתו לומר מצד הטבע יכול חי להכחיש את המת ולא יכול להכחיש החי, ולעולם מצד הדין אסור, ובזה ניחא דלא אמר יכול אני להכחיש אלא אמר יכול החי להכחיש, שלא רצה לצייר הדבר על עצמו, אלא נקיט ליה על אחרים, כי הוא עצמו ודאי לא יכחיש אך רצה לומר כפי טבע האנושי יכול החי להכחיש את המת:

דף כ"ד ע"א

מר זוטרא חסידא אגניב ליה כסא דכספא מאושפיזא וכו'.

פירש רש"י כלי של אושפיזא הוה. והקשה הבן יהודיע, ויש לדקדק מי הכריחו לרש"י לפרש הכלי היה של אושפיזא, והלא לשון אגניב ליה נראה דאגניב למור זוטרא מבית האושפיזא. ונ"ל כי רש"י ז"ל סבר דהסברה מוכחת אותנו לפרש דאותו הכוס לא היה של מר זוטרא אלא של אושפיזא, ואקדים להביא מעשה אחת ששמעתי, דהגאון השל"ה ז"ל בעוד היותו באשכנז נגנב לו מביתו כפות של כסף, ונחשד תלמיד אחד מתלמידיו בדבר זה, והגאון השל"ה ז"ל חקר ודרש וחפש וימצא הכפות אצל התלמיד ההוא, ואז מרוב הבושה המיר דתו אחר כך, ונתעשר ונסע ממקום למקום, ומצא חן בעיני המלך והשרים, והופקד מאת הממשלה להיות שר המכס בעיר הקודש יפו תבנה ותכונן במהרה בימינו, והגאון השל"ה ז"ל ידע שזה המיר דתו אך לא ידע מה נעשה בו, והנה אחרי זה בכמה שנים נסע הגאון השל"ה ז"ל לארץ הקדושה, לדור בירושלים תבנה ותכונן במהרה בימינו,

וכאשר בא לעיר יפו תוב"ב הכירו תלמידו המומר ההוא, כי היה שם בעל המכס, ועשה לו כבוד גדול, ובקש ממנו שיבא עמו לביתו לנוח שם שעה אחת, והגאון השל"ה ז"ל נתבייש ממנו והלך עמו, וזה אחר שנכנס לחצר שלו עשה המצאה לשלוח המשרת של השל"ה מן הבית וישארו שניהם לבדם בבית, והכנים להגאון השל"ה ז"ל בכל חדרים שבביתו, להראותו כבוד עשרו, וסוף דבר הכניסו לחדר אחד ויוציא זה סכיני חדה מחיקו, ויאמר להגאון ז"ל שיקרא ודוי כי הוא הביאו לכאן לשחוט אותי, ויחרד הגאון חרדה גדולה, ויבך ויתחנן לו, ויאמר לו מה עשיתי לך, ודבר עמו כמה תחנונים, וזה משיב לו בכעס גדול לא אטה אוזן לדבריך, תמהר לומר ודוי, ואם לאו אני תוקע הסכין בבטנך קודם ודוי, ואז הגאון כשראה צרתו צרה, עמד והתוודה בדמעות שלישי ואחר ודוי השכיב אותו לארץ, ויאחז בצוארו, והסכין אחז בידו השנית לשחטו בה, והגאון סגר עיניו וקרא פסוק שמע ישראל, וכאשר סיים בתיבת אחד, ועיניו סגורות הרכין המומר את ראשו עליו, ונשקו בקנה שלו, ויאמר לו רבי קומה שבה ומחול לי על הדבר הזה, ויתפלא הגאון ויאמר מי אתה, ויאמר אני תלמידך פלוני, ומכיר אני במעשיך כי צדיק גמור אתה, ועתה כשראיתי שבאת לארץ הקדושה למסור נפשך להשי"ת בארץ הזאת, אמרתי חבל על רבי שימסור נפשו אל האלקים בעוד היות בבגדו כתם קטן, והוא כי אתה יש לך חטא אחד, על אשר דחקת להוציא ממני הגניבה, ועל ידי כך היית סיבה להמרת הדת, שהייתה מחמת הבושה, ואף על פי שאתה עשית זאת להציל את ממונך, עם כל זה לגבי דידך נחשב דבר זה לחטא גדול, ואני לא נתכוונתי לנקום ממך, אלא כונתי היתה לעשות עמך טובה בצער הגדול אשר צערתך להיות לך כפרה על חטא זה, ועתה נעשית נקי וטהור וזך, והנך נכנס לארץ הקדושה טהור ונקי, ועל כן תמחול לי על צער זה שעשיתי לך, כי אתה רבי ואדוני, וישק את רגליו, ויפטררו לשלום בכבוד גדול, עד כאן שמעתי:

נמצא כל כהאי גונא, שהגנב הוא תלמיד שנחשב בכלל תלמיד חכם ויגנוב דבר מרבו עצמו, אם יעשו המצאה לתפוס מידו הגניבה, ודאי יהיה לו בזה בושה מאה ידות על שאר גנבים, ואפשר שיצא מזה תקלה גדולה שיצא זה לתרבות רעה, וכאשר קרה לאותו תלמיד של הגאון השל"ה ז"ל, על כן האי עובדא דמר זוטרא דדמי להך עובדא, אם היה הכוס ההוא שנגנב הוא של מר זוטרא חסידא, הנה בודאי כשמצא מקום חשד באחד מתלמידיו, לא יהיה מתעסק בדבר לתפוס ולקח הגניבה מידו, כי זה אחר כך מחמת בושתו מרבו ומאחרים אפשר שיצא לתרבות רעה, וכדהוה באותו תלמיד, ובודאי מר זוטרא שהיה חסיד גדול דקרו ליה חסידא בסתם היה חושש בדבר זה פן יהיה היא סיבה שיצא זה לתרבות רעה, דאף על גב שהוא מתכוין להציל את ממונו, לאו משנת חסידים היא זו, על כן פירש רש"י ז"ל דהכוס היה

של האושפיזא, דודאי היה חושד כל התלמידים בזה אם לא היה נמצא זה הכוס, והיה חילול השם בדבר, לכן השתדל לכפותו להוציא בלעו מפיו כדי לנקות התלמידים כולם מן חשד האושפיזא, ויהיה מה שיהיה אחר כך הנה חשש חילול השם הוא יותר חזק, ומה גם שהוא ברור שבדודאי האושפיזא יחשוד כל התלמידים, ולכך אכפייא ואודי, ונמצאו כולם נקיים, וזה נתברר שהיה סורו רע וצבוע היה:

וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הברדלס, ומן זוטו של ים ומשלוליתו של נהר, המוצא בסרטיא ופלטיא גדולה, ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתיאשין מהן וכו'.

איבעיא להו כי קאמר רבי שמעון בן אלעזר ברוב נכרים, אבל ברוב ישראל לא, או דלמא אפילו ברוב ישראל נמי אמר וכו'.

[כ"ד ע"ב] אמר ליה לפנים משורת הדין. כי הא דאבוח דשמואל אשכח הנך חמרי במדברא, ואהדרינהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא, לפנים משורת הדין.

ההוא גברא דאשכח ארבעה זוזי דציירי בסדינא ושדו בנהר בירן. אתא לקמיה דרב יהודה. אמר ליה זיל אכריז. והא זוטו של ים הוא שאני נהר בירן, כיון דמתקיל לא מיאש.

רבי חנינא מצא גדי שחוט בין טבריא לציפורי והתירוהו לו. אמר רבי אמי התירוהו לו משום מציאה כרבי שמעון בן אלעזר, משום שחיטה כרבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי.

ולהלכה בשו"ע [חושן משפט סימן רנ"ט סעיף ג'] כיצד, המוציא מציאה במקום שישאל מצויים שם, חייב להכריז, שלא נתיאשו הבעלים. ואפילו העיר מחצה עובדי כוכבים ומהחצה ישראל, או אפילו רובה עובדי כוכבים, והוא מצאה במקום שרוב העוברים שם ישראל, חייב להחזיר. אבל אם רוב העיר עובדי כוכבים, או אפילו רובה ישראל, ומצאה במקום שרוב העוברים שם עובדי כוכבים, אינו חייב, אפילו אם ידע שמישראל נפלה ויש בה סימן, שודאי נתיאשו הבעלים; וכגון שהוא מדברים שיש לתלות שידע מיד בנפילתו, וכמו שיתבאר: הגה. וע"ל סי' רס"ב ס"ג. ויש אומרים דאם אבד ספרים לא מייאש מיניהו, אפילו במקום שרובה עובדי כוכבים (הגהות מרדכי דב"מ):

[סעיף ד'] לפיכך המוצא חבית של יין בעיר שרובה עובדי כוכבים, יינה אסור בהנאה והקנקן מותר. ואם בא ישראל ונתן בה סימן, אז ודאי של ישראל היא ונתיאש ממנה ומותרת למוצאה בשתייה אם היא סתומה (ועיין בי"ד סי' קכ"ט מדין זה):

[סעיף ה'] אע"פ שמן הדין במקום שרוב עובדי כוכבים מצויים, אפילו נתן ישראל בה סימן אינו חייב להחזיר, טוב וישר לעשות לפנים משורת הדין להחזיר לישראל שנתן בה סימן. (ואם הוא עני ובעל אבידה עשיר, אין צריך לעשות לפנים משורת הדין):

[סעיף ו'] מקום שרוב עובדי כוכבים ורוב טבחים ישראל, בהמה או עוף הנמצא שם שחוט, מותר והוא של מוצאו. ואם עוף חטף בשר והשליכו למקום אחר, אפילו אם רוב ישראל, היא של מוצאו, שודאי נתיאשו בעליו:

[סעיף ז'] המציל מהארי והדוב וזוטו של ים (פי' לשון ים החוזר לאחוריו עשרה או ט"ו פרסאות ושוטף כל מה שמוצא בדרך חזרתו וכן עושה בכל יום) ושלוליתו של נהר (פי' כשהנהר גדל ויוצא על גדותיו ופושט, רש"י), הרי אלו שלו אפילו הבעל עומד וצוח: הגה - מ"מ טוב וישר להחזיר, כמו שנתבאר סעיף ה'. ואע"ג דמדינא אין חייבין להחזיר באבידות אלו, אם גזר המלך או בית דין חייב להחזיר מכח דינא דמלכותא או הפקר בית דין הפקר. ולכן פסקו ז"ל בספינה שטבעה בים, שגזר המושל גם הקהלות שכל מי שקונה מן העובדי כוכבים שהוציאו מן האבידה ההיא שיחזיר לבעליו, שצריכין להשיב, ואין לו מן הבעלים אלא מה שנתן (מרדכי ריש פרק אלו מציאות). ואם יש מכשולות בנהר שעל ידי כן דבר הצף בו עומד שם, אם הוא דבר שיש בו סימן מסתמא לא הוי יאוש: הגה. ואם הוא דבר שאין בו סימן, אם הבעלים יכולים להציל והן רודפין אחר האבידה, או שאינו שם, שאילו היו שם אפשר שהיו מציילין, לא זכה בהן המוצא (טור). אבל אם הוא דבר שאינו להציל מיד, והוא עומד ואינו רודף אחריו, ודאי מייאש. וסתמא (לא) הוי יאוש (תוספות ומרדכי פ' הנ"ל). אווזין ותרגולין שברחו מבעליהן, הוי הפקר, וכל המחזיק בהן זכה בהן. ודוקא שאי אפשר לבעליהן להחזיר (ר"ן ר"פ שלוח הקן):

[סעיף ח'] נהר שעושים בו סכר לצוד בו דגים, ופועלים ישראלים רגילים לעשותו ולתקנו, כשמתקלקל, המוצא בו מציאה חייב להכריז: הגה - וכן מקום ששומרים שם עובדי כוכבים בקבע, אע"פ שרוב הנכנסים ויוצאים ישראלים, אינו חייב להכריז (נ"י פ' אלו מציאות):

[סעיף ט'] אבידת קרקע גם כן חייב להשיב, שאם ראה מים באים לשטוף שדה חבירו חייב לגדור בפניהם כדי להציל:

וביתר פירוט, המוצא מציאה במקום שישאל מצויים שם חייב להכריז דמסתמא לא נתיאשו הבעלים, שחושב דישראל מצא ויחזירנה לו, ואפילו העיר מחצה עכו"ם ומחצה ישראל, או אפילו רובה עכו"ם רק שמצאה במקום שרוב העוברים שם ישראל חייב להכריז, אבל אם העוברים מחצה על מחצה במקום שרובה עכו"ם אינו חייב להכריז [סמ"ע], וכן אפילו רוב העיר ישראל רק שמצאה במקום שרוב העוברים שם עכו"ם אינו חייב

להכריז, ואפילו ידע שמישראל נפלה ויש בה סימן, מפני שהבעלים נתיאשו שיתלו שעכו"ם מצאה ולא יחזירנה לו וכגון שהוא מדברים שיש לתלות שידע מיד בנפילתו. ויש אומרים שאם המציאה היא ספרים וכיוצא בזה, דברים שאין מדרך לקנותם אלא ישראל לא מייאש מינייהו אפילו במקום שרובה עכו"ם, דבעל האבידה חושב שאפילו ימצאנה עכו"ם ימכרנה לישראל והקונה יכריז ואתן בה סימן [שם] ואם העיר מחצה על מחצה וגם העוברים שם מחצה על מחצה חייב להכריז. ואם תקשה כשרוב העיר עכו"ם ורוב עוברים ישראל שאמרנו שחייב להכריז למה לא נתלה ברובה, והלא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב, י"ל דכיון שיש לברר ע"י הכרזה מבררין, אבל כשרוב העוברים עכו"ם בעל האבידה ודאי מתייאש [ט"ז] ולפי זה במחצה למחצה עוברים אף ברובה עכו"ם חייב להכריז מטעם זה [ערוך השלח]:

אף במקום שמן הדין אינו חייב להחזיר מ"מ טוב וישר לעשות לפני משורת הדין להחזיר לבעל האבידה כשנתן בה סימן. ואם הוא עני ובעל אבידה עשיר א"צ לעשות לפני משורת הדין, ואם המוצא עשיר י"א דכייפינן ליה להחזיר [ש"ד]. ומפני מה כופין במציאה על לפני משורת הדין מפני שאין לו היזק מכיסו [ערוך השלח]:

המציל מהארי והדוב וזוטו של ים ושלוליתו של נהר הרי אלו שלו, ואם הוא דבר שאין בו סימן ונפל לזרם הנהר שיש בו מכשולות שמתעכב שם כתב הטור [בתוספת ביאור מערוך השלח]. נפל בו קורותיו ועציו שהוא דבר שאין בו סימן שיחזירן על ידן, אם הבעלים מרדפין אחריהן [תיכף כששמעו ולא עמדו שם בעת השטיפה] אז הוי הוכחה שהן שלהן ומחזירה להם [כשנתעכבה ביד אחר], והוא שיהא בענין שאם היו עומדים שם הבעלים ורואין ששטף היו יכולין להציל מיד [שלא היו מניחין לילך למרחוק] נמצא שודאי לא נתיאשו [בעת ששמעו] ואז אפילו אם אינם שם כששטף ובא אחר והצילו לא זכה אפילו נתיאשו אחר כך כיון שלא היה ראוי להתייאש [דהוי יאוש שלא מדעת]. ואם הוא בענין שלא היו הבעלים יכולים להציל מיד ממקום ששטף [אף אם היו עומדים שם בעת השטיפה] אלא עד שילך למרחוק, ושם לא יועיל מה שיכול להציל, כי בטרם הגיעו שמה שמא תבא הקורה שמה ולא ידעו אנשי המקום ההוא שהיא שלו שיחזירו לו בשביל רדיפתו אחריו וראוי שיתייאשו [אף כשעמדו בעת השטיפה מפני שאין ביכולתו להשיג טרם ביאתו אל

המקום ואנשי המקום לא יתנו לו כיון שאין סימן], או אם עמדו שם כששטף ונתיאשו שלא רדפו אחריו הוי יאוש [אפילו ביכולת להציל מיד ממקום ששטף כיון שלא רדפו אין לך יאוש גדול מזה]. ואם סתמא הוא שלא ידענו אם נתיאשו אם לאו לא הוי יאוש [כגון שאין ביכולת לברר דבר זה כשלא התעסקו ברדיפה וממילא דלא ידענו אם נתיאשו אם לאו לא הוי יאוש באם שהיו יכולין להציל מיד].

ולדעת הטור בדבר שיש בו סימן אפילו עמדו שם הבעלים ולא רדפו להציל צריך להחזיר דלא הוי יאוש בזה שלא רדפו, דחשבו למה לנו לרדוף, הלא יתעכב באיזה מקום ואתן סימן ואטלם. וכן אף אם לא היו יכולים להציל מיד בעת השטיפה אף כשעמדו שם והחפצים היו ממהרים לבא לאיזה מקום קודם הבעלים, גם כן צריכים בעלי אותו המקום להחזירם לבעלים, כיון שיש סימן, ואין זה דומה לזוטו של ים שמוליד למרחוק הרבה כיון שאין מכשולות שיעכבן:

ואם בעת רגע השטיפה היו הבעלים יכולין להציל בקל ואחר כך ביכולתם להציל בדוחק, אם עמדו שם בעת השטיפה ולא חשו להציל תיכף בקלות ודאי נתיאשו, דלמה היה להם להמתין, אלא ודאי נתיאשו, ומה שטורחים אחר כך להציל חזרו בהם ואינו מועיל אם זכה בהן אחר. ואם לא היו שם בעת השטיפה צריכין להחזיר להם, כיון שביכולתם להציל בדוחק ודאי לא נתיאשו כיון שרדפו בעת שמיעתם ומה היה להם לעשות, ואפילו לא ידעו מזה כלל עד אחר שנשטפו לרשות אחר ונתיאשו צריך להחזיר, דהוי יאוש שלא מדעת, דאין זה דומה לזוטו של ים דשם אין יכולין להציל אפילו ע"י הדחק [תוס' ד"ה שטף ומרדכי]:

ואף על פי שמדינא אינו חייב להחזיר מ"מ טוב וישר להחזיר כנ"ל, ומעשה בספינה שטבעה בים וגזר המושל והקהילות שכל מי שיקנה מן העכו"ם שהצילו מן האבידה ההיא שיחזיר לבעליו, ופסק רבינו גרשום מאור הגולה שחייבין להשיב ואין לו מן הבעלים רק מה שנתן, ואף על גב דהוי הפקר מדינא, מ"מ דינא דמלכותא דינא והפקר בית דין הפקר אפילו בית דין שבכל דור [מרדכי]:

אווזין ותרנגולין שברחו מהבעלים באופן שא"א להבעלים להחזירן, כגון שפרחו למרחוק, הוי הפקר, וכל המחזיק בהן זכה בהן דיצאו מרשות הבעלים, ומיהו טוב וישר להחזיר.